

כתובות ג

משה שווערד

1. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד א ד"ה וסברה דאניס

וסברה דאניס - ומן הדין לית לן למיחש דלמא אניס הוא דרובן לא אניסי ולהכי קרי להו צנועות שמחמירים על עצמן אף על גב דמצי לאינסובי וגבי פרוצות לא גרסינן וסברה דלא אניס אלא ואמרה דלא אניס פי' אפילו כשיצא הקול דאניס אמרה דלא אניס או אפילו כשתדע היא עצמה דאניס ואחרים לא ידעו ואם תאמר מת תוך י"ב חודש נמי יהא גט מהאי טעמא דזימנין דלא מת וסברה דמת ומיעגנא ויתבה ויש לומר דמיתה קלא אית לה.

2. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד א ד"ה אדעתא דרבנן

אדעתא דרבנן מקדש - [1] לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל.

3. ריטב"א על כתובות דף ג/א

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. פירוש ואע"פ שאומר לה כדת משה וישראל [א] הרי הוא כאילו התנה עמה על מנת שירצו חכמים [2] וסתמו כפירושו, שהם דברים שבלבנו ובלב כל אדם שהם דברים קידושין (ב' א') בס"ד: כדמפרשין במסכת

4. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף ג עמוד א

כל המקדש וכו'. ואם תאמר והא אין האשה מתקדשת אלא מדעתה ואי איהו מקדש אדעתא דרבנן איהי לא מקדשא אלא קדושין גמורין בלא שום תנאי ומעתה אם אתה אומר דתתקדש אדעתא דרבנן אין כאן קדושין כלל ואינה צריכה גט כלל וי"ל דכי קאמר כל המקדש אדעתא וכו' לאו דוקא האיש בלחוד קאמר אלא גם האשה בכלל ושניהם מסכימים שיהיו קדושיהן אדעתא דרבנן ואפשר דלהכי כתב רש"י ז"ל כל המקדש אשה. פי' לכלול האשה בלשון המקדש וכדכתיבנא ולפי' רבותיו של רש"י ז"ל ניהא טפי ואין אנו צריכים לזה וכדבעינן למכתב בס"ד. והשתא דאמרינן כדת משה וישראל הא ודאי דשניהם מסכימים בענין זה שיהיו קידושין שלהם אדעתא דרבנן כנ"ל:

5. תוספות מסכת יבמות דף קי עמוד א

לפיכך עשו לו שלא כהוגן ואפקעינהו לקידושי מיניה - [א] מספקא לר"י אי טעמא דאפקעינהו משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש [ב] או משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה מדלא הזכיר כאן כמו שהזכיר בכל מקום כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש.

6. חדושי הרשב"א על מסכת כתובות דף ג/א

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה. וא"ת מאי שנא מטבע במים שאין להם סוף דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה משום עיגונות. י"ל דבכדי לא מפקיעי להו לרבנן לקדושיה אלא היכא דאיכא סרך גיטא כדהכא, אי נמי בעד אחד מעיד שמת בעלה דהיא נמי משום תקנת עגונות היא. כדאיתא בריש פרק האשה רבה (יבמות פח, א) דסמכה אהימנותיה דעד ואפילו בגוי מסיח לפי תומו. ועיקר טעמא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו לקידושיה מיניה. וכן פרש"י ז"ל בשבת פרק הבית (קמה, ב) גבי אין עד מפי עד כשר אלא בעדות אשה בלבד, ואע"ג דאי אתי בעל תצא מזה ומזה והוולד מן האחרון ממזר גמור כדאיתא התם בפרק האשה רבה (יבמות פט, ב), היינו טעמא משום דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה לגמרי אלא משום דסמכין אדיוקא דאיתתא ומימר אמרי אתתא דייקא ומינסבא, וכיון שבא הבעל איגלי מילתיה דלא דייקא שפיר. ומכל מקום מעיקרא לא אפקעינהו רבנן לקדושיה אלא משום סרך דעד אחד, אבל בברי בטבע במים שאין להם סוף לא תקינו. ...

7. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף ג עמוד א

ובשיטה כתוב ז"ל כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש מדאמר בשעת קדושין כדת משה וישראל כלומר והרי הוא כמי שהתנה בקדושין על מנת שירצו חכמים ולא ימחו אלו הקדושין ובשנתן לה זה הגט אף על פי שמכח זה אינו דין שתתגרש [II] באו חכמים ומיחו בקדושין מעיקרן והתירוה על ידי זה הגט מפני שראו תקנה בגרושי זה

הגט. ואית דמקשו אם כן הבא על אשת איש היכי מחייב חנק והא הויא התראת ספק שמא יבא דבר שיעקרו ב"ד הקדושין מעיקרין ונמצא שלא בא על אשת איש. [1] ויש לומר דזיל בתר רוב הנשים דלא מפקעי קדושין דידהו כדאמרינן בפרק סורר ומורה דאזלינן בתר רובא בדיני נפשות וצ"ע. [2] אי נמי דלא אמרינן התראת ספק לאו שמיה התראה אלא היכא שביד המותרת לתקן הדבר כגון המותר בטהור או דלא אוכל זה אם אוכל זה אבל בדבר שאין ביד המותרת לתקן התראת ספק שמיה התראה. [3] אי נמי דלא מיקרי התראת ספק אלא במילתא דשכיח הפטור כמו החיוב אבל בכל דבר דלא שכיח הפטור כמו החיוב התראת ודאי היא. [4] אי נמי דהא לא התראת ספק מיקרי כיון דליתיה לספיקא קמן דלא מיקרי התראת ספק אלא היכא דאיתא לספיקא קמן כגון שתי חתיכות א' של חלב וא' של שומן ולא ידעינן איזו חלב ואיזו שומן וכגון שני גידין א' חלב וא' שומן שלימין ואכל חד מינייהו ואתרו ביה מעיקרא דלא ליכול כגון הא מיקרי התראת ספק. [III] ואית דמתרצי דכי אמרינן אפקעינהו רבנן לקידושין מיניה לאו משעת קדושין אלא השתא משעת מעשה וכל זמן שלא נעשה המעשה שלא קבלה גט באונס כה"ג חייבת בחנק והתיה דיבמות לא קשיא דלעולם אפקעינהו רבנן התם בלא גט קאמר משום דהוא עשה שלא כהוגן בקידושין וכיון שהקדושין שלא ברצון חכמים אפקעינהו ועקרינהו לגמרי אבל על קדושין גמורין אם היה בהן משום גולד אין הקדושין בטלין כי אם מכאן ואילך ובגט דאם לא כן אין לך אדם שחייב משום אשת איש. ע"כ:

וז"ל הרמב"ן ז"ל. והקשה הרב רבי שמואל דומרוגי ז"ל אי עקרוה רבנן לקידושין מיניה לגמרי הוה לה פנויה למפרע אם כן אשת איש שזנתה היכי מקטלא הא התראת ספק הוא דדילמא עקר איהו לקדושי וכן הא דתנן בראשונה היה עושה ב"ד במקום אחר ומבטלו וכו' עד בטלו מבטול דברי רבי רשב"ג אומר אינו מבטול ומפרשא טעמא בפרק השולח [לג א'] משום דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו' כי הכא ואם כן דילמא עביד איניש הכי ואשתכח דקידושיה לאו קדושין והויה לה פנויה למפרע. ועוד הקשה אם כן יכולים ממזרים מאשת איש ליטהר ועוד דזמנין דבת אחותו היא ומחפה עליה כדאמרינן לענין זמן מפני מה תקנו זמן בגיטין משום בת אחותו במסכת גיטין. ... והרב ר' יעקב ז"ל מתרץ כיון דאדעתא דרבנן אי אתי לחפויי על בת אחותו או לטהר ממזרים לא משגחי ביה דלאו הכי הוא דעתייהו דרבנן. ולא נהירא אטו מאן דאתא כי האי מעשה לידיה אם זנתה אשתו והולידה ממזר נטהר וע"כ כיון שפקעו פקעו לגמרי וזו לא שמענו שאין זו מדת חכמים. ולדידי לא קשיא מחפה דגבי יש אונס איכא חששא דאשת איש לעלמא שהרי נמצא גט בטל ובניה ממזרים ולא חששו למאן דמחפה על בת אחותו דאונס לאו בידיה הוא ולגבי בטול נמי לא חששו דתקנת עגונות שכיחא להו ועדיפא ואף על גב דגבי זמן חששו היכא דאפשר אפשר דלא אפשר לא אפשר. ומכל מקום אני צריך לתרוץ ראשון מפני מה שאמרתי שאין ממזר נטהר בכך. ועוד וכי אינה אסורה לכהן ולקרובה ואפשר דקדושין נעקרין לגמרי וממזרים אין נטהרים ואיסורא דכהן וקרובים מדבריהם. עכ"ל הרמב"ן ז"ל:

8. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף ג עמוד א

ואפקעינהו רבנן לקידושין מיני. מצינו ב' מהלכים בראשונים דבפשטות הביאור בגמ' שרבנן הפקיעו ולפי"ז מעיקר הדין הי' צריך להיות שיהי' מותר בקרובותי' דהא פקעו הקידושין מעיקרא, אמנם כתבו הראשונים (עי' רמב"ן) דעכ"פ מדרבנן אסור בקרובותי', אמנם יש ראשונים (עי' רשב"א) שכתבו דכיון דידוע שרבנן יפקיעו את הקידושין ממילא גמר ומגרש וא"כ השתא לא בעינן כלל לעקירת חכמים דהוו גירושין מעליא, ולפי"ז מה"ת אסור בקרובותי'.

9. רש"י על יבמות דף צ/ב

א"ל - כיון דבדעתא דרבנן תלה ורבנן אמור דכי יהיב לה גט כי האי תבטל ביאה דתיהוי בעילת זנות ואית דאמרי תינה קדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן קדיש בביאה דקידושין דמדאורייתא נינהו מאי איכא למימר וטעות גדול הוא בידם דקידושי כסף דאורייתא נינהו ומג"ש דקיתח קיתח משדה עפרון גמר לה במסכת קידושין (דף ב) וג"ש בסיני נאמרה וכל י"ג מדות ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו דבעל ארוסה בסקילה ועוד מאי שנייה דשני שויה רבנן כו' הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שויה רבנן הא נמי אפקעתא היא:

10. רמב"ם יד החזקה הלכות אישות פרק א

(ב) וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם ובאחד משלשה דברים האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים וליקוחין אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת. [השגת הראב"ד - בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים א"א זה שבוש ופרוש משובש הטענה]:

11. כסף משנה על הלכות אישות פרק א הלכה ב

... ע"כ דברי סופרים קרא לדבר שהוא דאורייתא אלא שאינו מפורש בתורה וקרינן ליה דברי סופרים כלומר דבר שאילולי שקבלו סופרים פירושו לא היינו מבינים אותו כך... דבר הנלמד בג"ש דבר תורה ממש הוא וסוקלין על ידו ומביאין קרבן על שגגתו ככל דברים המפורשים בתורה ולא קרי להו דרבנן אלא לומר שאלמלא שהם קבלוהו כן מסיני לא היינו מפרשים אותו כך ומאחר שהוא כן שייך לומר כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו':

12. סוכת דוד

ואולי דגם לרבנותיו הכונה דהוי קידושי תורה, ורק דקרי ל"י דרבנן לפי מה שכתב הרמב"ם דדבר הנלמד מגז"ש קרי ל"י דברי סופרים, משום שאינו מפורש בקרא, וכיון שאינו מפורש בקרא שייך לומר שיגזרו רבנן לעקור זה, אבל בדבר שמפורש בקרא לא רצו חכמים לעקור זה, ולכן כסף שנלמד מגז"ש ונקרא דברי סופרים בזה שייך יותר להפקיע, וכן בשטר כיון דילפינן מהיקשא דיצאה והיתה, אבל ביאה דמפורש בקרא דכתיב ובעלה מלמד שנקנית בביאה, מזה פריך, אבל גם דעתם שעוקר למפרע דהא קידושין דאורייתא הם, ודוחק.

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת כתובות דף ג עמוד א

רש"י ד"ה שויהו רבנן וכו' שמעתי כל רבותי מפרשים וכו' ואי אפשר לומר כן וכו'. ונראה לפרש דברי רבותיו של רש"י, דהנה איתא ביבמות (צ' ע"ב) שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה אלא רק בשב ואל תעשה, ואליהו שהתיר בהר הכרמל שחוטי חוץ הוראת שעה שאני, אמנם כתבו התוס' בכ"מ (ע"י בימות פ"ח ע"א תוד"ה מתוך, וגלהש"ס שם) שאם ראו חכמים צורך יכולים לעקור אפי' בקו"ע, והנה מש"כ דקידושי כסף הוה דרבנן, עי' ברמב"ם (פ"א מאישות ה"ב) שכתב ג"כ דקידושי כסף מדברי סופרים, ונראה כוונתו דאע"פ שודאי זהו מה"ת וכמש"כ רש"י דסוקלין נערה המאורסה אפי' בקידושי כסף, מ"מ כיון שאי"ז מפורש בקרא כתב הרמב"ם דזהו מדברי סופרים, והוה קיל טפי ממפורש בקרא ממש, ולפי"ז י"ל דס"ל לרבנותיו של רש"י דדוקא בדבר המפורש בקרא אין כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בקו"ע ורק בשוא"ת, אבל בדבר שאינו מפורש בקרא יש כח ביד חכמים לעקור אפי' בקו"ע, וזוהי קושיית הגמ' דבשלמא קדיש בכספא שאי"ז מפורש בקרא יש כח לחכמים לעקור בקו"ע אבל קדיש בביאה דזהו מפורש בקרא מאי איכא למימר, ומשנינן שויהו רבנן לבעילתו וכו' ופירשו דרב מנגיד אמאן דקדיש בביאה, והיינו שכיון שקידש בביאה ומעיקרא עשה שלא כהוגן בכה"ג ראו חכמים צורך לעקור אפי' בקו"ע ואפי' שמפורש בקרא מ"מ יש כח ביד חכמים וכמ"ש בשם התוס' ודו"ק.

14. שערים מצויינים בהלכה

הקשה בריב"ש (סי' שעו) למה לא הקשה קדיש בשטר מאי איכא למימר, ותי דקל היה להשיב שויהו רבנן חספא בעלמא, ועוד משום דקידושי ביאה כתיב בקרא בהדיא (תצא כד-א) ובעלה, אבל קידושי שטר אע"ג דאינהו נמי דאורייתא מהיקשא ד"ויצאה והיתה", מיהו לא מפורשי בקרא בהדיא, או משום דרגילות לקדש בהם ביותר, עיי"ש מה שתירץ עוד.

15. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד א ד"ה איכא דאמרי

איכא דאמרי אמר רבא וכן לענין גיטין - פסק ר"ח כלישנא קמא דאין אונס בגיטין והביא ראיה מדקאמר סתמא הש"ס בריש השולח (גיטין לד. ושם) גבי ההוא דאמר אי לא נסיבנא עד תלתין יומין ליהוי גיטא כו' ואי משום אונס אין אונס בגיטין וכן נראה דאליבא דאיכא דאמרי הוה פירכי מכל הנני דמייתי סייעתא ללישנא קמא ולא סמכינן אשינויי דחיקי ...

16. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד א

שבתי דינין קבועים בכל יום - וא"ת וכי תיקן עזרא שלא יהו בתי דינין קבועים בכל יום אלא בב' ובה' בלבד ועוד קשה דאמרינן בשבת (ד' קכט: ושם) מי שיש לו זכות אבות יקיז בב' ובה' וכי קודם תקנת עזרא לא היו מקיזין כל עיקר ואומר ר"ת דקודם תקנת עזרא לא היו קבועים בכל יום אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויום ועזרא תיקן שיהיו קבועין בב' ובה' וכל הרוצה לדון יבא וידון והיו יכולין להקיז בכל יום קודם תקנת עזרא כיון שלא היו קבועים ור"י תירץ שלא היו קבועים תחלה אלא בעיר אחת ועזרא תיקן בכל עיר ועיר בב' ובה'.

17. ריטב"א על כתובות דף ג/א

אי איכא בתי דינים דקבועין האידינא. פי' והא קמ"ל דאע"ג דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו (ביצה ה' א'), [1] שאני הכא דמעיקרא כשנשנית משנתינו על דעת כן נשנית דכי איכא בתי דינים קבועים בכל יום דליהדר דינא כדמעיקרא:

18. חתם סופר על כתובות דף ג/א

אי איכא בתי דינין דקבועין האידינא כקודם תקנת עזרא וכו'. צ"ע הא דבר שנאסר במנין אפי' בטל הטעם לא בטל התקנה. ודברי ההג"א בזה לא הבנתי. [1] ואולי י"ל תנאי היו דבריהם שאם יחזור הדבר לכמות שהיה קודם עזרא תהיה נשאת בכל יום כמו במתני' דכרם רבעי הי' עולה לירושלים, ע"ש. [2] וא"נ י"ל מעולם לא תיקנו שתנשא אשה ברביעי, אלא שתנשא לעולם ביום שלמחרתו קביעי ב"ד. וא"כ במקומות שב"ד קבועים בכל יום נשאת בכל יום ולא מעיקרא תקנה ראשונה כלל. ועי' מ"ש לעיל ריש מכילתין:

19. ריטב"א על כתובות דף ג/א

והא בעינן שקדו. ומאי דלא פרכינן דהא בעינן יום ברכה דדגים או דאדם, משום דההוא טעם אינו עיקר, דאי אמרי לא איכפת לן בברכה לית לן בה, מה שאין כן בזו שהיא תקנת בנות ישראל ואע"פ שהיא מוחלת אנן לא מחלינן, והיינו דפרקינן דטריח ליה ולא פרקינן כגון דאמרה לא איכפת לי:

20. שערים מצויינים בהלכה

אי בתי דינין קבועין בכל יום כו' אשה נשאת בכל יום. כתב הר"ן דמכאן מוכח דכל היכא דליכא למיחש לטענת בתולים, לא איכפת לן, וא"כ דוקא לדידהו שנהגו לקדש זמן הרבה מקודם, ואחר זמן קבעו זמן החתונה, ואם לא נמצאו לה בתולים יש חשש שנבעלה אחר הקידושין ואסורה לו, אבל במקומותינו שמקדשין וכוונסין ביחד, דאפי' לא נמצאו בתולים, מקודם נבעלה ואינה אסורה לו, עכת"ד, וכדברי הר"ן כתב בביאור הגר"א (אהע"ז סי' נה), שכן איתא בירושלמי (ריש פרקין), דאחד מחכמי הש"ס נהג שלא הניח להתקדש לבתו עד שעת החופה, עי"ש בפני

משה. ונראה פשוט דמש"כ הר"ן דבדורותינו אין חשש, היינו דוקא אם אינו כהן, אבל אם הוא כהן איכא למיחש שמא נבעלה לפסול לה, כדאיתא לקמן (ט). לא צריכא באשת כהן. וכבר אירע כזה דקטנה נבעלה באונס ע"י נער נכרי והיא לא ידעה, אבל אמה ידעה, ואח"כ נשאת לכהן, כמובא בתשו' תורת חסד (סי' ט).

21. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד א

אי איכא בתי דינין כו' - נראה לר"י דמכל מקום אין נשאת בששי דהא אין דנין בשבת ועתה נוהגין לישא אף בששי משום דאין ב"ד קבועין ואם יש לו טענת בתולין יכול לקבול בשבת בפני שלשה כמו בשאר ימות השבוע ועוד לפירוש הקונטרס דוקא בימיהם קבעו יום הנישואין משום שעל ידי כך יתברר הדבר ויבואו עדים מתוך שמתאספים העם לב"ד ואין שייך לומר עכשיו כך.

22. חדושי הרשב"א על מסכת כתובות דף ג/ב

שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים. [1] כתב ר"ח ז"ל וז"ל, והלכה רווחת בכל (תקנת) ישראל שכל תקנה שהתקינו חכמים אעפ"י שלא פירש שקבלה על עצמו חייב עליה כאלו קבלה על עצמו בתנאי. [2] והרא"ם ז"ל כתב אי אמר חתן לא טרחנא אלא כניסנא בלא סעודה וקרובי כלה בעי דליעבד חתן סעודתא, כייפינן לה עד דעביד סעודתא כפום מנהגא דחזי לדידה ודידה, דקיימא לן (לקמן מח, א) עולה עמו ואינה יורדת עמו. והעיד משמו של רב אלפסי ז"ל דמעשים לפניו בכל יום וכן היה

23. רש"י מסכת כתובות דף ג עמוד ב ד"ה ולדרוש להו

ולדרוש להו דאונס שרי - [1] דנבעלת באונס אינה נאסרת על בעלה דילפינן לקמן /כתובות/ בפרק ד' (דף נא:): מוהיא לא נתפשה ולא לימסרו נפשיהו למיתה.

24. תוספות מסכת כתובות דף ג עמוד ב ד"ה ולדרוש להו

ולדרוש להו דאונס שרי - וא"ת והא אמרינן בפ' בן סורר ומורה (סנהדרין עד. ושם) על כל עבירות יעבור ואל יהרג חוץ מעבודת כוכבים וג"ע וש"ד [2] ותירץ ר"ת דאין חייבין מיתה על בעילת מצרי דרחמנא אפקריה לזרעיה דמצרי דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם ומייתי ראייה דפריך בפ' בן סורר ומורה (שם): הא אסתר פרהסיא הואי ולא פריך והא אסתר גילוי עריות הוא משמע דמשום עריות לא הוה מיחייבא ומתוך כך התיר ר"ת לבת ישראל שהמירה ובא עליה עובד כוכבים לקיימה לאותו עובד כוכבים כשנתגייר דלא שייך למימר אחד לבעל ואחד לבועל כביאת מצרי דהוה כביאת בהמה ואין נראה לריב"ם דהא ע"י ביאת עובד כוכבים נאסרה לבעלה כדאמר הכא דאיכא פרוצות ובפ' האשה שנתארמלה (לקמן כו: ושם) גבי האשה שנחבשה בין העובדי כוכבים אמרי' דברצון אסורה לבעלה ואמר נמי במגילה (דף טו.) כאשר אבדתי אבדתי כאשר אבדתי מבית אבא אבדתי ממך אלמא לגבי בעלה לא חשיבא בעילת מצרי כביאת בהמה והוא הדין לבעול אף על גב דאין זנות לבהמה ואין ביאת בהמה פוסלת ואוסרת כדאמרי' בפ' הבא על יבמתו (יבמות נט:): ביאת מצרי היא ויא ביאה וכי אפקריה רחמנא לזרעיה הני מילי לענין דאין לו חיים וזרעו חשוב כזרע בהמה [3] ויש לומר דהכי פריך ולדרוש להו דאונס שרי לפי שהאשה היא קרקע עולם ולא עבדה מעשה כדמשני בפרק בן סורר ומורה אסתר קרקע עולם היתה והא דלא פריך התם גילוי עריות הוא דפשיטא ליה דאיכא לשנויי קרקע עולם היא ואין לה למסור עצמה אבל לענין חילול השם לא היה נראה לו שיועיל טעם דקרקע עולם ומשני קרקע עולם היתה ואפילו חילול השם ליכא ובפרק מצות חליצה (שם קג. ושם) דפריך גבי יעל והא קמתהניא מעבירה ומשני טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים שהטיל בה זוהמא ולא משני קרקע עולם היתה משום דהתם לא פריך אמאי לא מסרה עצמה דהא לא היה רוצה להמיתה דאדרבה היה צריך שתשמרהו אלא הכי פירושו והא מתהניא מעבירה למה משבחה הכתוב מנשים באהל תבורך ודרשינן בנזיר (דף כג: ושם) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ופריך דיעל נמי הוה עבירה שלא לשמה דהא מתהניא מעבירה ומשני דלא מתהניא ועשתה עבירה לשמה כדי להציל את ישראל.

25. קובץ שעורים ח"א - מסכת כתובות דף ב/א

(יב) מהא דפריך דף ג' ע"ב ולידרוש להו דאונס שרי והיינו שתהא מותרת לינשא ברביעי אף שיודעת שתיבעל אח"כ להגמון, מוכח דמותר להכניס את עצמו לאונס, וזה כמ"ש בשו"ע סי' רמ"ח דשלשה ימים קודם השבת מותר להפליג בשיירא, אף שיודע שאח"כ יצטרך לחלל שבת מפני סכנה, וזה דלא כמ"ש

בקובץ הערות בטעם המתירין שם משום דס"ל דשבת הותרה אצל פיקו"ג, אבל להסוברין דאינו אלא דחוויה אסור מדאורייתא להכניס עצמו לדחיה, דהא גבי עריות ודאי לא הותרה אפילו בקרקע עולם אלא דחוויה מפני הסכנה ומ"מ שרי לה להינשא ברביעי, אמנם אכתי הא תינח לשיטת תוס' דבקרקע עולם ליכא חומר עריות ונדחה מפני פיקו"ג כמו כל האיסורין, אבל לפירוש הרמב"ן בקרקע עולם משום שאין בידה להינצל מהאיסור, ואם כן אין האיסור נדחה מפני פיקו"ג כשאר עריות, וא"כ איך מותר לה להכניס את עצמה באונס בלא דחיה, וכן תיקשי גבי אסתר איך הותר לה לילך ברצונה לאחשוורוש, כיון דאיסור הביאה אינו נדחה מפני פיקו"ג לפירוש הרמב"ן, ואפשר לומר גבי אסתר דהאיסור הזה שמכנסת עצמה לאונס אינו אסור ערוה ולא מאביזרייהו, דוגמת מ"ש הרמב"ן גבי איסור לפני עור דע"ז, דאינו מאביזרייהו ונדחה מפני פיקו"ג, אבל גבי בעילת הגמון קשה דהכא ליכא פיקו"ג אם לא תנשא ולמה תהא מותרת להינשא, ולכאורה נראה דלגרום להבירו שיעבור על איסור באונס איכא לפני עור, דאהא דתנן תכריכי המת אין בהו משום כלאים קאמר בגמ', נדה ס"א, זאת אומרת מצות בטילות לעתיד לבא כשיעמדו בתחיה בלבושיהן שנקברו בהן, דאל"כ אסור להלביש כלאים להמת דבשעה שיעמוד יעבור באיסור כלאים, אף דבדודאי תיכף יפשוט אותם מ"מ ברגע הראשונה קודם שיפשיטם יעבור באיסור כלאים, ומשו"ה אסור להלבישו כלאים כדי שלא יעבור אח"כ באונס, וכ"ש דאסור לגרום לעצמו שיעבור באונס היכא דליכא דחיה, וחכם אחד אמר, דהתם הקפידא היא משום כבוד הבריות שיצטרך להפשיט את עצמו תיכף אף שעדיין לא יהיו לו בגדים אחרים, כמבואר בגמ' ברכות י"ט דאין חכמה וגו' אבל איסור לפ"ע ליכא ככה"ג, כיון דמעשה באונס חשיבא כאילו נעשית מאליה, אבל צ"ע כיון דמתעסק בעריות חייב ויה"ה אינו מתכוין לשיטת הר"ן פ' גיד הנשה, ובכל התורה אינו מתכוין מותר מה"ט דאין המעשה נחשבת על האדם אלא כאילו נעשית מאליה, ומ"מ בעריות אסור שכן נהנה, והיינו דגם בנעשית מאליה אסור בעריות, וא"כ גם גבי אונס נימא הכי, ואפשר דגבי אונס אין לאסור מפני ההנאה דהנאה באונס ליכא, כמ"ש בתוס' יומא פ"ב בשם י"מ דטובתן של רשעים רעה אצל צדיקים, ואף שכתבו שם בתוס' דגם בלאו הנאה איכא איסור ערוה, מ"מ י"ל דבכה"ג מתעסק ואינו מתכוין מותר, כיון דליכא טעמא דשכן נהנה, אלא שבתו' כתבו שם עוד דא"א בלא הנאה פורתא מיהא:

26. חתם סופר מסכת כתובות דף ג עמוד ב

ולדרוש להו דאונס שרי. סברת ר"ת נראה מבואר דס"ל דנהי דודאי נאסרה לבעל דאע"ג דלענין יחוס הוה כביאת בהמה מ"מ אדם הוא והבעל מתקנא בו וה"ל מעלה מעל באישה. ונאסרה על הבעל וראוי ממילא שתאסר גם על הבעל. ומ"מ כשמתגייר ה"ל פנים חדשות ואיננו אותו הבעל דמעיקרא בהמה והשתא אדם ומותרת לו וסברא זו רמוזה בשיטה מקובצת ובפסקי מהרי"א שבש"ע סי' קע"ח סעיף י"ט ע"ש אלא דס"ל לרבנו תם אי לאו דמצינו ראי' ברורה שאינה נהרגת על ביאת עכו"ם דרחמנא אחשביה כבהמה לענין בעילה ה"א דלענין בעילה הוה כמו כל אדם ואיננו פנים חדשות ונאסרה עליו אחר שיתגייר משו"ה מייתי ר"ת ראי' דביאתו חשיב כבהמה לענין שאינה מחויבת מיתה ונהי לאוסרה על בעלה נאסרה משום דמ"מ מעלה מעל באישה מ"מ כשמתגייר ה"ל פנים חדשות ומותרת להבעל ומותרת לו זה מה שנלע"ד בדעת ר"ת ז"ל ונכון הוא וכן הוא להדי' בס' תוס' יו"כ ביומא פ"ב ע"ב. אך בתה"ד רס"י רי"ט מסופק בדעת ר"ת דאולי מתיר אפי' לבעל אך לא קי"ל כוותי' בבעל ע"ש גם בשיטה מקובצת בשם המאירי כ' דלר"ת מותרת לבעל ונדחק ליישב קו' תוס' עליו ע"ש מ"מ העיקר נראה דגם לר"ת נאסרה לבעל:

27. שעורי ר' דוד מסכת כתובות דף ג עמוד ב

קפג) אי לר"ת נאסרת לבעלה, ומ"ש משומרת יבם שזינתה ונראה בזה, דהנה כתבנו דנחלקו התוס' והשטמ"ק בדעת ר"ת, אי אשה נאסרת על בעלה אף היכא דלא הוי זנות דעריות.

דהתוס' והרא"ש הקשו על ר"ת דסובר דאין חייבין מיתה על ביאת עכו"ם מכמה דוכתי דמוכח דנאסרת על בעלה. דמוכח דסברי דרק ע"י חיוב זנות דעריות נאסרת לבעל, ובביאת עכו"ם דלר"ת אין חיוב מיתה, ולא הוי זנות דעריות, ממילא מותרת לבעלה.

אכן בשטמ"ק (כאן) כתב, דאף לר"ת דאינה חייבת מיתה בזינתה עם עכו"ם, משום דלא הוי ביאה כלל, ואינה נאסרת על הבעל, אפ"ה על בעלה נאסרת.

28. סוכת דוד

סח) ועיין קוה"ע סימן מ"ח, י"ד, שחקר
אם הא דפיקו"נ דוחה לכל התורה, היא בתורת
דחי' כמו עשה דוחה ל"ת, או שאינו חייב למסור
עצמו למיתה, וכמו שאינו חייב לבזבו יותר
מחומש מנכסיו בשביל קיום מצוה, וא"כ אי"ז

דין פטור מן המצוה, והוי רק כמו דין אונס,
בקיומה, ואנוס אינו פטור, דהא אנוס חייב
בתשלומין כגון אם הי' אנוס בראשון (מלעשות
הפסח), דחייב בשני לכו"ע אפילו למ"ד שני
תשלומין בראשון והפטור בראשון פטור בשני.

29. שערים מצויינים בהלכה

ועי' בסה"ק עבודת ישראל (מאמרי פורים)
שכתב על קושית התוס', למה פריך "והרי
אסתר פרהסיא הואי" ולא פריך "והא אסתר
גילוי עריות הואי", דאפשר ליישב כדאיתא
בווה"ק (תצא) דבאמת לא נגע אחשוורוש ח"ו
בגוף אסתר הטהורה, רק השביעה שידה
במקומה, ולא שמשה כלל, ופריך שפיר "והא
אסתר פרהסיא הואי", דלמראה עיני הבריות
איכא איסורא, שלא ידעו מזה שהשביעה
שידה, וע"כ היה לה למסור נפשה, אבל י"ל
דבאמת בעילת עכו"ם אוסרת, ומשני אסתר
קרקע עולם היא, ואפי' חילול השם ליכא,
כמש"כ בתוס' כאן. וע"ע מה שכתבנו במס'
מגילה (יג: ד"ה וטובלת).

30. שעורי ר' דוד מסכת כתובות דף ג עמוד ב

רטו) אי רשאי להחמיר על עצמו ליהרג ולא לעבור
והנה ביארנו דלהגהות אשר"י הא דלר"י בכולהו יעבור ואל יהרג אף ברציחה, היינו מחמת דהוי כדין ב"נ דאינו
מחוייב במסירות נפש, ויליף לה מוחי בהם, וא"כ לא הוי זה היתר מדין פיקו"נ, אלא דגלי קרא דאינו מחוייב
למסור נפשו על מצות.
ולפי"ז א"ש הא דנסתפק שם בהגהות אשר"י בסופו, אם רוצה להחמיר על עצמו ליהרג, היכא דקי"ל יעבור ואל
יהרג, אי שרי או לא. דלכאורה היינו דוקא משום דהוי רק לימוד דאינו "מחוייב" למסור נפשו, ולכן נסתפק
דאפשר דאם רוצה מותר לו, ורק דחיוב ליכא. אבל אי נימא דהוי היתר מדין פיקו"נ, מסתבר יותר שאסור לו
למסור נפש.

31. דף על הדף מסכת כתובות דף ג עמוד ב

בגמ': גזירה עבידא דבטלא.
פירש הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (בספר רסיסי לילה אות נ"ג ד"ה וזה) בשם רבו בעל מי השילוח
מאיזביצא זצ"ל: גזירה, עבידא דבטלא, כל מטרתה ומגמתה היא כדי שתבטל ויפרח ישועה לישראל
ועי"ז יתקרבו לאביהן שבשמים. ולא שחלילה תתקיים הגזירה.

1. ספר שערים מצויינים בהלכה-שבת קלד

דף קלד: משנה מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה. ואם נשפך המים חמין או נתפזרו הסמנים והתרופות הנצרכים לאחר המילה, יש פלוגתא בראשונים אי אמרינן שתדחה המילה, כיון שע"י המילה נצטרך לחלל השבת אחרי המילה, ומבשיריו אינו דוחה, או דלמא השתא שפיר מהלינן, ובתרו הכי פקוח נפש דוחה שבת ולא המילה. ודעת הרמב"ן דמהלינן ודוחה שבת, אלא דכל היכא דאיכא לשנויה משנינן, ולשיטתו אפי' במקום סכנת נפשות בעינן שינוי, ע"י במ"מ (שבת פ"ו הי"א). ועי' מש"כ לעיל (קלג. ד"ה לועס) ודעת בעל המאור שאינו דוחה, ושניהם מביאין ראיות לדעותיהם. ועי' גם ברשב"א ובריטב"א ובר"ן, ולפי הנראה נוטים לשיטת בעל המאור וסיעתו, ע"י בשו"ע (או"ח סוס"י של). וכן מפורש בב"י (או"ח סי' שלא, וביו"ד סי' רסו), הרוב הפוסקים סוברים כבעה"מ. ועי' ש"ך (שם סק"ו). וכתבו, הגאון בעל ברוך טעם בעטרת חכמים (סי' ד), ובשו"ת מהר"ש ענגיל, ובשאר ספרים, דדבר זה תלוי אי אמרינן דשבת הותרה בפני פקו"נ או הודחה, דרמב"ן סובר דהותרה, והר"ה סובר דהודחה. ועי' בגמ' יומא (ו:).

2. סוכת דוד

גם יקשה לפי דעת הר"ה דסובר דאם אשתפיך חמימין בשבת אסור למולו, משום שאח"כ מוכרח לחמם לו חמין, ואע"פ שאח"כ יהי' מותר מטעם סכנת נפשות, מ"מ עכשיו ליכא סכנת נפשות ואסור להכניס עצמו לידי סכנה כדי שיהא נדחה האיסור אח"כ, והרמב"ן חולק בזה וס"ל דמותר למול משום שאח"כ הלא ידחה האיסור ויהי' מותר. ולדברי הר"ה יקשה מכאן דאיך מותרת להכניס עצמה לבוא לידי דחי' אח"כ בג"ע (ועיין אבנ"ז אבהע"ז רמ"ד שהקשה זה לדברי הר"ה), ואפילו נימא דהרו"ה לא יפרש כהתוס' דקושית הגמ' היא משום דאמאי לא מיהו חכמים, רק כרשיי דהקושיא היא למה הי' שם סכנה כלל וידרשו להם דאונס שרי, מ"מ משמע דהקושיא היתה רק דלמה הי' סכנה, ולמה לא פריך דאיך הי' סכנה והלא אסור הי' לינשא בד' ואיך הי' הצנועות נושאין בד' והלא אסור הי' להכניס

עצמה בהאיסור, ולמה לא מיהו חכמים שלא ינשאו בד', והגמ' רק פריך דאין כאן סכנה דאונס שרי, והלא יקשה יותר דכיון דהי' אסור להנשא בד' א"כ ממילא ליכא כלל סכנה, וע"כ דמותר הי' לינשא בד'. ולפי הנ"ל ניתא דכיון דברוב פעמים לא ידע ההגמון מזה כי עשו הנשואין בהצנע שלא יודע לו א"כ אי"ז מעשה שמקרי שהכניסה עצמה להגמון, וביתר ביאור דהא דאסור להכניס עצמו במצב של סכנה וידחה האיסור אח"כ הוא משום דהוי כמו שמתנה ע"מ שיעבור האיסור ועכשיו ליכא סכנה ויש כאן איסור, וזה שייך רק היכא שודאי ימשך מזה המילה שיחלל השבת או מעשה המילה הוי מעשה לחלל השבת בלי מצות המילה, אבל כאן דהוי ספק וס"ס לא מקרי זה מעשה לעבור על עריות.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן ד

בענין חולה במחלה מתדבקת שצריך לילך לבית חולים ששורפין שם כל מה שמביא אם מותר להביא תפילין לקיים שם המצוה. כ' אדר תש"ד.

נשאלתי מהגאון הגר"י הוטנער שליט"א באחד חולה ל"ע במחלה מתדבקת וצריך לילך לבית החולים שאין מניחין משם להוציא מכל מה שהביא אלא שורפין הכל, ואם יביא התפילין לשם ישרפו גם התפילין, אם מותר ליקח לשם תפילין לקיים המצוה בזמן היותו שם, והוריתי לאיסור דהא זה ודאי שלא נדחה אף איסור דרבנן אף מצד מילה החמורה אם אינו מגדרי דיני דחיה כמו להביא את האיזמל באיסור כרמלית ואף מחצר שאינה מעורבת בשבת דף ק"ל. וכן מפורש בשופר של ר"ה שאין עוברין אף על שבות דרבנן בר"ה דף ל"ב, וזה ודאי שלהביא לשם תפילין הוא איסור אף אם נחשב רק גורם דהא לא גרע מנפלה דלקה שמחוייבין להציל אף שודאי אין להחשיבו יותר מגורם במה שלא הציל ובאמת אף גורם אין להחשיבו, וצריך לומר של"ד להא דאמר בשבת דף ק"כ גורם מותר במחיקת השם משום דכתבי הקודש חמורים משם בעלמא כמו התם דאיירי בשם שעל בשרו, או דרק התם התירו משום שלא אפשר לו, אבל באפשר אסרו מדרבנן אף בגורם, א"כ ודאי שלהביא למקום שנפל וגם שיפול דליקה אסור מכ"ש ממה שחייבין להציל, וכן אסור להביא לבית החולים זה תפילין וכתבי הקודש כיון שידוע שישרפום, וממילא אין לעבור איסור זה אף בשביל מצות תפילין דלמחר כמו שאין נדחין שאר איסורין אף בשביל מ"ע החמורה כמילה שדוחה שבת ונכרתו י"ג בריתות.

ורק עדיין יש להתפקק באם ילך לשם ביום מלובש בהתפילין אם רשאי מצד עשה דוחה ל"ת, אבל נראה ראייה ברורה מסוף סנהדרין דל"ת דאבוד כתבי הקודש לא נדחה בשביל שום עשה ...

ועוד אני אומר שלהביא שם הוא כמאבד בידם ממש ולא רק גרם בעלמא, דכי שרפה נאמר הא כל אבוד אסור והבאה לכאן הוא אבוד לתפילין כיון שסופן לישרף מצד זה. ועיי' בשבת דף קט"ו שתניא כותבי ברכות כשורפי תורה שהוא רק מצד שמא תפול דלקה בשבת ויהיה אסור להצילם, ומשמע מלשון זה שנעונשין גם על חטא זה דשורפי תורה אף שהוא עוד גורם רחוק מאד דהא לא מצוי כ"כ שתפול דלקה בשבת, ואפשר שלא יזדמן לעולם, והכא אינם בקדושת כה"ק = כתבי הקודש = כמו בעל בשרו ומ"מ אסור. ולכן צריך לומר דזה שכתב על דבר שנפסק שאסור להציל כשיזדמן דלקה זה גופא נחשב כעשה מעשה אבוד שהרי בידים עשה להשמות שכתבן שיוכלו לבא לידי שרפה והוא עצמו האבוד ואם היה ברור זה שתפול דלקה היה עובר ממש, אך מחמת שלא ברור שיאבד מזה דאפשר שלא תפול דלקה בשבת לעולם הוא רק כשורפי תורה, על כל פנים חזינו מזה דלסלק ממנו דין הצלה בידים נחשב עושה שאסור אף בשמות ופסוקים בעלמא שאינם בקדושת כתבי הקודש, א"כ כ"ש שאסור בידים להביאם במקום שדין המלכות ודין הרופאים לשורפן, ואף אם יהיה מותר לשורפן מחשש סכנה לדעת הרופאים מ"מ להביאם שם אסור ונחשב מעשה אבוד ממש שעושה בידים ולא נדחה האיסור מצד מצות תפילין.

ול"ד להא דסובר הרמב"ן שהובא בר"ן שבת דף קל"ד באישתפוך חמימי דלאחר מילה דשרי למימהליה אף שיצטרך אח"כ לחלל שבת מצד פקוח נפש משום שאין למצוה אלא שעתה, מתרי טעמי, חדא דהתם בהחיוב שעליו שהוא המילה הרי נתחייב למולו ולהכניסו גם בסכנה אף שמתיר לחלל שבת כשיצטרכו עבורו ואין החילול שבת ממעשה מצות המילה דאף מילה כזו שלא דחיא שבת כגון מילה בחמשי ובששי נמי מותר אף שישיה מסוכן גם בשבת שיהיה מותר לחלל שבת משום דהוא מצותו למולו אף להכניסו לסכנה ולא איכפת להמצוה כלל בדבר רפואתו רק אח"כ מאחר שנעשה ע"י המילה מסוכן מחוייבין לרפואתו ולחלל שבת מדין פקוח נפש, לכן נהי שמכשירין דאפשר מע"ש לא נדחו בשביל מילה הם רק מכשירי המצוה אבל מה שייך זה למכשירין דרפואה הא הם לא מצות המילה דוחה אותם דמצד מצות מילה א"צ לעשותם כלל אלא דהפ"נ הוא שידחה אותם והוא דוחה אף מה שהיה אפשר מע"ש, ורק להנמנע ממילה מחמת שידוע שיעשה בזה מסוכן ויצטרכו לחלל שבת כיון שלא חכינו אין צריך כמו שלא נמנעים בשביל עצם חלול שבת בלא אפשר אף שג"כ אינה מן המצוה וכמו שלא נמנע מלמול בחמישי ובששי ואף מילה שלא בזמנה, וזהו שאמר שאין למצוה אלא שעתה. ועוד מילה הא דוחה את השבת ולכן היא דוחה גם איסור זה שגורם לחלול שבת כיון שהוא בעת עשית המצוה, ול"ד למכשירין שאינו יכול עדיין לעשות המצוה כיון שלא נדחו, וטעם ראשון נראה שהיה סובר הרשב"א בטעם הרמב"ן ולכן מקשה משחיטת עוף ביו"ט אף שהוא דבר הרשות, והר"ן סובר טעם ה"ב לכן דחה הראיה משחיטה.

והנה עוד נלע"ד פשוט שיש חלוק גדול דבשבת ודאי אין שייך איסור קודם שנעשה המלאכה אלא במה שנמצא שגרם שיעשו איסור אח"כ ולכן כיון שאח"כ יהיה היתר דיהיה חשש פ"נ הרי לא גרם איסור, ומסתבר שאף בדבר הרשות אם היה מציאות היה מותר כה"ג, ומחמת זה במי שלא נשתמר מצנה ונחלה באשתא צמירתא שמחללין השבת לא מצינו שיחשב שעבר גם על איסור חילול שבת ויצטרך כפרה ע"ז או באחד שהכה חברו באופן שיש חשש פ"נ והוכרחו לחלל שבת לא מצינו שיחשב עובר על חלול שבת, אבל בשרפת כתבי הקודש שכל אבוד וחסרון שמירה אסור ישנו האיסור ע"ז גופיה שהביאן למקום שמופקר להשרף ולהאבד, לכן יש לאסור אף באופן שיהיה מותר אח"כ להשרף דהא אינו מחמת שגורם לעבור איסורים אלא מחמת איסורו עתה שהביאו למקום מופקר שגם אם אחר שיביאנו יהיה מותר נמי הא הביאו למקום מופקר עוד מכ"ש. משה פיינשטיין.